

Ομοιοπαθητικά Νέα

Homeo News

Περιοδική έκδοση της Ελληνικής Εταιρείας Ομοιοπαθητικής Ιατρικής

Ιούνιος - Ιούλιος - Αύγουστος '10 **#17**

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ
ΟΜΟΙΟΠΑΘΗΤΙΚΗΣ
ΙΑΤΡΙΚΗΣ
• ΑΘΗΝΑ •

www.homeopathy.gr

Η έννοια της υγείας

Ομοιοπαθητική αντί αντιβιοτικών;

Εκπαίδευση
στην Κλασική
Ομοιοπαθητική
από ΕΕΟΙ,
ΔΑΚΟ και ΜΕΟ

Βασική και
κλινική έρευνα
στην κλασική
Ομοιοπαθητική

Πρόσκληση
για συμμετοχή
σε εθελοντική
ομάδα υγείας

Ιδιοκτησία: ΕΕΟΙ
ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ: 1971

Μέλος της LIGA MEDICORUM
HOMEOPATHICA INTERNATIONALIS
και της ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ
ΟΜΟΙΟΠΑΘΗΤΙΚΗΣ ΙΑΤΡΙΚΗΣ

ΚΩΔΙΚΟΣ: 8390

www.homeopathy.gr

Μακεδονίας 10, Αθήνα, 104 33
Τ-Φ: 210 - 82 37 771

Εκδότης Γιάννης Κούνουπας

Εμπορικός Διευθυντής Αδελίνα Τζουβάρα

**Διευθυντής Σύνταξης και
Υπεύθυνος Έκδοσης**

Δημοσθένης Παπαμεθοδίου

Αρχισυνταξία Δήμητρα Μαυρίδου

Επιστημονική Επιτροπή

Γ. Βυθούλλκας, Α. Τσαμασλίδης, Α. Αντωνίου-
Κεδηγκιάννη, Χ. Ραμμένος, Γ. Παπαφιλίππου,
Π. Γαρζώνης, Κ. Ανδριώτης, Κ. Τσιτνίδης,
Γ. Μαρίνης, Γ. Χαριτάκης, Δ. Παπαμεθοδίου

Επιστημονικοί Συνεργάτες

Σ. Μποτής, Θ. Οικονομίδης,
Β. Λέντζα, Ε. Στρατηγάκη, Α. Βάθης,
Ι. Ελευθεριάδης, Δ. Πλατανίτης,
Λ. Δανιηλίδης, Φ. Μπόμπος, Μ. Λέφας,
Σ. Κυβέλλος, Τ. Κομίν-Αντωνοπούλου,
Ν. Τσάμης, Σ. Καϊτανίδης

Art Director Κωνσταντίνα Ζάγκλη

Επιμέλεια - Διόρθωση Δημήτρης Αλεξάκης

Υπεύθυνος Διαφήμισης

Θανάσης Αλμπάνης

Υπεύθυνη Λογιστηρίου

Δέσποινα Τριανταφύλλου

Εκτύπωση pressious arvanitidis

Εκδόσεις K•GROUP

Σμύρνης 21, 14231, Νέα Ιωνία
Τηλ: 210 2715032, fax: 210 2714437

Απαγορεύεται η μερική ή ολική
ανασημοσίευσή και η αναπαραγωγή
με οποιονδήποτε τρόπο των κειμένων
και φωτογραφιών του εντύπου, χωρίς
την έγγραφη άδεια του εκδότη.
(Νόμος 2121/1993)

Το ενυπόγραφο άρθρο εκφράζουν
τις απόψεις των συγγραφέων τους.

ΕΕΟΙ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

Πρόεδρος

Κωνσταντίνος Τσιτνίδης, ακτινολόγος,
πρώην διευθυντής Αξονικού Τομογράφου
251 ΓΝΑ

Αντιπρόεδρος

Πέτρος Γαρζώνης, παθολόγος

Γραμματέας

Δημοσθένης Παπαμεθοδίου, νευρολόγος

Ταμίας

Στέλος Καϊτανίδης, παθολόγος

Μέλη

Αριστοτέλης Βάθης, ιατρός, βιοχημικός

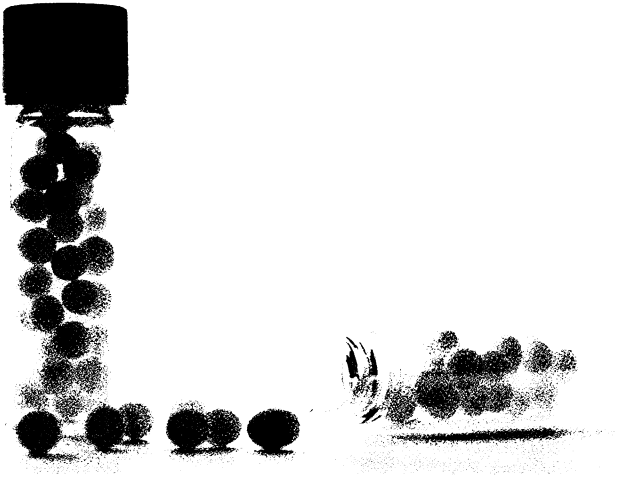
Βασίλειος Ζήνας, παθολόγος

Βασίλειος Φωτιάδης, γενικός ιατρός

Νομικός Σύμβουλος

Στέφανος Χρήστου, δικηγόρος
παρ' Αρείω Πάγω: 210 4530364

Διανέμεται δωρεάν

Homeo άρθρα

- 6 Ομοιοπαθητική αντί αντιβιοτικών;
- 10 Αισθάνεστε άρρωστος;
Αναρωτιέστε τι προκαλεί την ασθένειά σας; Μπορεί να είναι ιός ή βακτήριο... και οι διαφορές είναι σημαντικές
- 11 Επίσημη κήρυξη του τέλους της «πανδημίας» H1N1
- 12 Ηλεκτροφόρηση πρωτεϊνών και ομοιοπαθητική θεραπεία
- 18 Η έννοια της υγείας στην ιστορία της ιατρικής, στα κείμενα του Χάνεμαν και στην Ομοιοπαθητική σήμερα

Homeo απόψεις

- 24 Προωθώντας την επιστημονική έρευνα για την Ομοιοπαθητική Ιατρική στην Ελλάδα

Homeo φαρμακεία

- 34 Εφημερίες ομοιοπαθητικών φαρμακείων

Μόνιμες στήλες

- 27 Homeo ειδήσεις
  - 37 Homeo διαφορική διάγνωση
  - 38 Homeo προϊόντα
-

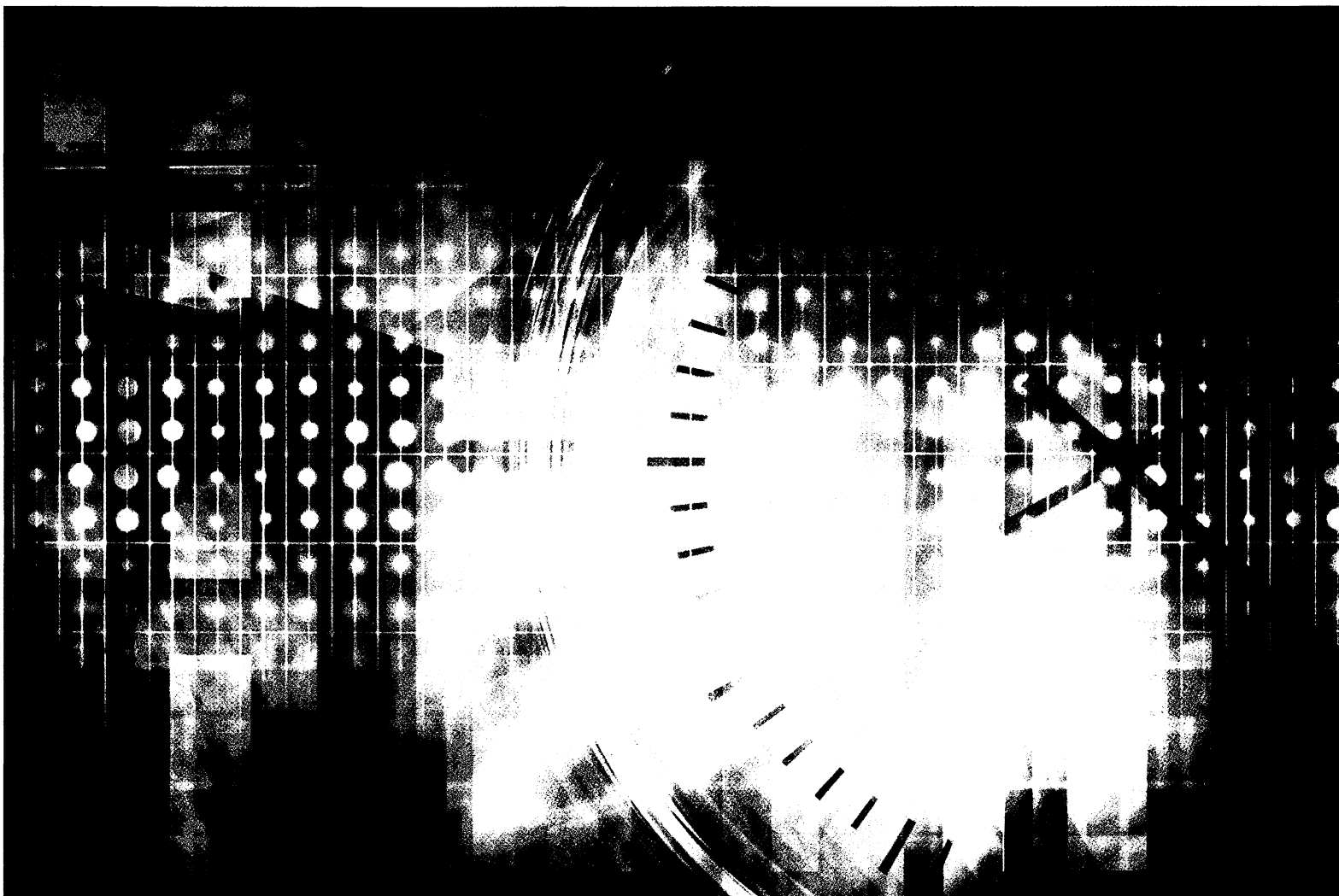
Η έννοια της υγείας στην ιστορία της ιατρικής, στα κείμενα του Χάνεμανν και στην Ομοιοπαθητική σήμερα

Josef M. Schmidt, MD, PhD, PD, Πανεπιστήμιο του Μονάχου, Γερμανία

Μετάφραση: Αριστοτέλης Βάθης

Επιμέλεια: Προκόπης Προκοπίδης

Εισαγωγή

Όλοι έχουμε βιώσει περιόδους κατά τις οποίες η ζωή εμφανίζεται εύκολη και ανάλαφρη, χωρίς εμπόδια, όπου όλα μοιάζουν να γίνονται μόνα τους και πετυχαίνουμε όλα όσα θέλουμε. Τέτοιες ευχάριστες καταστάσεις είναι, χωρίς αμφιβολία, αυτό που θα θέλαμε να βιώνουμε συνεχώς. Και σίγουρα, όσο πιο συχνά βρίσκουμε τους εαυτούς μας σε τέτοιες καταστάσεις ευδαιμονίας, τόσο περισσότερο τείνουμε να τις θεωρούμε δεδομένες. Ωστόσο, η ζωή είναι συνδεδεμένη με προβλήματα. Πράγματι, είναι ασφαλές να πούμε ότι ποτέ δεν υπήρξε στη Γη ένας άνθρωπος ο οποίος παρέμεινε εντελώς ανεπηρέαστος από δυσάρεστες εμπειρίες. Καθώς οι άνθρωποι ανέκαθεν είχαν ένα φυσικό ενδιαφέρον για την αποφυγή ταλαιπωριών, διάφοροι τρόποι, επιστήμες και τεχνικές αναπτύχθηκαν με αυτόν τον σκοπό: γεωργία, όπλα, τέχνες και, φυσικά, η ιατρική. Η τελευταία ανασύρθηκε ως μέσο για να ανακουφίζει τους ανθρώπους από τις ασθένειες, να προλαμβάνει την εμφάνισή τους και να διασφαλίζει ελεύθερη και ανεπηρέαστη κατάσταση, η οποία ονομάστηκε υγεία.

Τις τελευταίες δεκαετίες, οι απαιτήσεις των ασθενών και οι ισχυρισμοί των γιατρών, σχετικά με το ποια θεωρείται η βέλτιστη κατάσταση υγείας, σταδιακά αυξήθηκαν. Οι άνθρωποι δεν ικανοποιούνται πλέον με το να γίνονται υγιείς ή σχετικά υγιείς μετά από κάποια θεραπεία, αλλά αντίθετα επιθυμούν να γίνουν υγιέστεροι από ποτέ ή να κατακτήσουν την υψηλότερη δυνατή κατάσταση υγείας. Στο κάτω κάτω, ποιος θα μπορούσε να συγκρατηθεί από το να θέλει ένα μεγαλύτερο σπίτι, ένα πιο γρήγορο αυτοκίνητο, ή έναν μεγαλύτερο μισθό – αν μπορούσε να επιλέξει; Ωστόσο, αντίθετα από πράγματα τα οποία μπορούν να μετρηθούν ποσοτικά, στην περίπτωση της υγείας δεν υπάρχει ομοιόμορφη κλίμακα για να καθοριστεί τι θεωρείται καλή, καλύτερη ή βέλτιστη υγεία. Αντίθετα, εδώ όλα εξαρτώνται από το εννοιολογικό πλαίσιο υπό το οποίο εξετάζουμε την ιδέα αυτή. Γι' αυτόν τον λόγο, λοιπόν, όταν οι άνθρωποι μιλάνε για υγεία, δεν εννοούν αναγκαστικά το ίδιο πράγμα.

Η υγεία στην ιστορία της ιατρικής

Ανατρέχοντας στην ιστορία της ιατρικής, μπορούμε να βρούμε πολύ διαφορετικές προσεγγίσεις σχετικά με το πώς οι άνθρωποι διαφορετικών πολιτισμών και εποχών προσπάθησαν να περιγράψουν αυτό που αντιλαμβάνονταν ως υγιή κατάσταση. Είναι ενδιαφέρον πως ο αριθμός των περιγραφών που εντοπίζονται σε όλες τις πηγές δεν είναι άπειρος, αλλά σχετικά εύκολος να καταγραφεί, αν εξεταστεί συστηματικά. Προφανώς, υπάρχουν ορισμένες μόνο αρχές που χρησιμοποιούνται από τους ανθρώπους για να σκιαγραφήσουν σε θεωρητικό επίπεδο αυτό που έχουν στο μυαλό τους όταν αναφέρονται στην έννοια της υγείας. Αν εξεταστούν με αυτό τον τρόπο όλες οι σχετικές αναφορές των ιατρικών δογμάτων (συμπεριλαμβανομένης και της Ομοιοπαθητικής του Χάνεμανν), τελικά φαίνεται πως αποτελούνται από συγκεκριμένους συνδυασμούς αυτών των επαναλαμβανόμενων μοντέλων.

1. Ένα από τα παλαιότερα και ακόμα επικρατούντα μοντέλα είναι η έννοια της υγείας ως κατάσταση **αρμονίας** – με την ευρύτερη έννοια φυσικά. Αυτός ο βασικός τρόπος σκέψης μπορεί να εφαρμοστεί σε μια ποικιλία σχέσεων, αναλόγως της υποκείμενης οντολογίας. Αναφερόμενοι στη σχέση του ανθρώπου με τους θεούς ή με τους προγόνους (όπως συνέβαινε στους προϊστορικούς και αρχαίους πολιτισμούς), ως υγιής ζωή θεωρούνταν η ζωή που ευχαριστούσε τον Θεό ή τους προγόνους. Το ίδιο αυτό μοντέλο της αρμονίας, ωστόσο, μπορεί να χρησιμοποιηθεί και αναφορικά με τη σχέση του ατόμου με την κοινωνία, την οικογένειά του, ή τον/τη σύντροφό του (όπως γίνεται στα μοντέρνα βιο-ψυχο-κοινωνικά μοντέλα της υγείας), με το περιβάλλον (όπως γίνεται στα οικολογικά μοντέλα) ή με το σύμπαν ως ολότητα (όπως συνέβαινε στα μεσαιωνικά μοντέλα αντιστοιχίας του μικρόκοσμου με τον μακρόκοσμο). Εναλλακτικά, το μοντέλο μπορεί να εστιάζει στη σχέση σώματος και ψυχής (όπως στην ψυχοσωματική ιατρική), στις λειτουργίες του σώματος (όπως τους Ιπποκρατικούς χυμούς, τα τέσσερα βασικά στοιχεία ή τα σύγχρονα άτομα και μόρια), ή τις λειτουργίες του σώματος (όπως την υποκίνηση και τη διέγερση του Μπράουν· τον σπασμό και την ατονία, σύμφωνα με το δόγμα του Γουίλιαμ Κάλεν, ή την κατανομή ενός νευρικού ρευστού, όπως στον Μεσμερισμό). Τελικά, ακόμα και η μοντέρνα έννοια της σταθερής κατάστασης (ομοιόσταση) βασίζεται στην ιδέα της αρμονίας μεταξύ των εισερχόμενων και εξερχόμενων στοιχείων. Σε όλες αυτές τις παραλλαγές της έννοιας της υγείας ως αρμονίας, η θεραπεία θα σήμαινε τη βασική προσπάθεια για εναρμόνιση, ισορροπία, ή επανόρθωση.

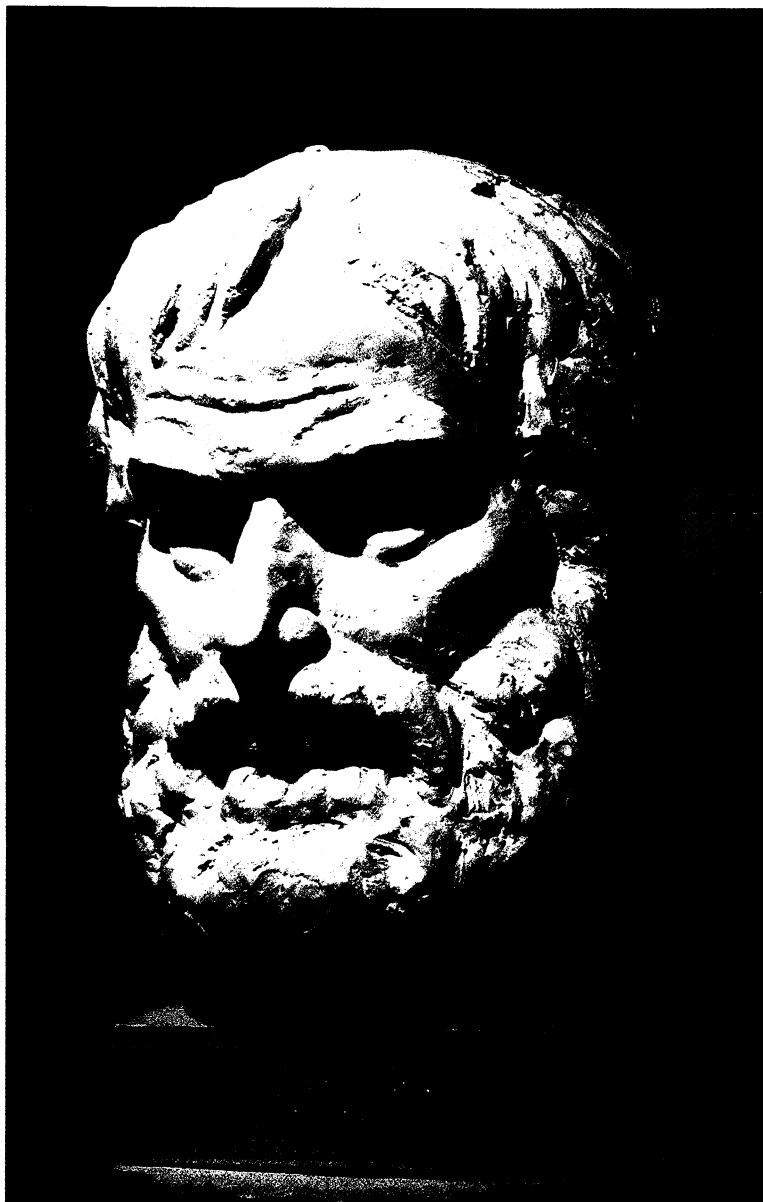
2. Αντίθετα με τον παραπάνω τρόπο σκέψης, η υγεία μπορεί επίσης να περιγραφεί ως **αγώνας**. Αναλόγως της υποκείμενης οντολογίας, ο θεμελιώδης αυτός αγώνας μπορεί να θεωρηθεί ότι διεξάγεται μεταξύ θεών και δαιμόνων (όπως μεταξύ των Αχούρα Μάζδα και Αχριμάν στην παλαιά περσική θρησκεία του Ζωροαστρισμού) ή μεταξύ ψυχικών, θρησκευτικών, ή πολιτικών επιρροών (όπως στην άμυνα έναντι ξένων εισβολών, σύμφωνα με τις θεωρήσεις της δημόσιας υγείας κατά τον 19ο και τον 20ό αιώνα). Το ίδιο μοντέλο μπορεί επίσης να αναγνωριστεί ως η βασική ιδέα όλων των μικροβιολογικών θεωριών, όπου αναζητούνται σκώληκες, παράσιτα, βακτήρια, ιοί κ.λπ. Η θεραπευτική στρατηγική σε όλες αυτές τις περιπτώσεις έγκειται στην προσπάθεια να ξεπεραστεί, να υπερνικηθεί ή να εξολοθρευτεί ο σχετικός

εχθρός. Η υγεία θεωρείται ως η τελική νίκη έναντι του απειλητικού παράγοντα.

3. Αντίθετα με τα παραπάνω συγκρουόμενα μοντέλα, η υγεία μπορεί επίσης να θεωρηθεί ως μέρος μιας **διαλεκτικής διαδικασίας**. Χωρίς αμφιβολία, αν δεν βιώναμε την ασθένεια, δεν θα μπορούσαμε ούτε να σκεφτούμε την υγεία. Αν φανταστούμε μια συνεχή κλίμακα που έχει ως άκρα την υγεία και την ασθένεια, η πιο συνήθης κατάσταση θα ήταν ένα μείγμα και των δύο, δηλαδή ούτε η πλήρης υγεία ούτε η πλήρης ασθένεια. Οι δύο πρώτοι που ανέφεραν αυτήν την προσέγγιση ήταν οι Αλεξανδρινοί ιατροί Ιερόφιλος και Ερασίστρατος. Άλλοι στοχαστές τόνισαν μια θετική, σχετική, ή παιδαγωγική αξία της ασθένειας, π.χ. για την τελειοποίηση της τέχνης της ζωής ή την ανάπτυξη της ψυχής (όπως ο Γκαίτε και Νοβάλις). Ο γερμανός μύστης Έκχαρτ αποκάλεσε την ασθένεια ως το χρυσό μονοπάτι (via aurea) προς την πραγματική υγεία, δηλαδή την εν Θεώ υγεία. Μεταξύ των μποέμ του 19ου και του 20ού αιώνα, η ασθένεια κατά μία έννοια δοξάστηκε, καθώς θεωρήθηκε προϋπόθεση για την καλλιτεχνική δημιουργικότητα. Παρόμοια, σε διάφορους εσωτερικούς κύκλους που εμπνεύστηκαν από το κίνημα της Νέας Εποχής, η ασθένεια δεν θεωρούνταν ως άχρηστη καταστροφή, αλλά ως ευκαιρία και βοήθημα για μελλοντική ψυχική εξέλιξη.

4. Ένας άλλος τρόπος να προσεγγίσουμε την υγεία είναι η έννοια της **ιεραρχικής τάξης**. Για παράδειγμα, ο Αλκμαίων ο Κροτωνιάτης, υπέρμαχος της αρχαίας ελληνικής δημοκρατίας, όρισε την υγεία ως κατάσταση ισονομίας, δηλαδή ίση διακυβέρνηση από όλα τα μέρη του οργανισμού, ενώ τη μοναρχία, δηλαδή την κυριαρχία ενός μόνο μέρους, τη θεώρησε ως ασθένεια. Για τον Πλάτωνα, ωστόσο, η υγεία ήταν ξεκάθαρα η κυριαρχία της ψυχής επί του σώματος, και η κυριαρχία του λογικού μέρους επί του επιθυμητικού μέρους μεταξύ των τριών μερών της ψυχής. Η προσέγγιση του Χέγκελ υποδήλωνε την κυριαρχία του οργανικού επί του ανόργανου, ενώ η έννοια της ζωτικής δύναμης του Ούφελαντ αφορούσε την επικράτησή της επί του υλικού σώματος. Ουσιαστικά, οι θεωρίες αναλογιών, συμμετρίας ή ομορφιάς, βασίζονται όλες στην ιδέα μιας ιεραρχικής ταξινόμησης των σχετικών μελών. Το ίδιο ισχύει και για τον αρχαίο αιγυπτιακό όρο «ma'at», ο οποίος χρησιμοποιήθηκε με την έννοια της δικαιοσύνης, τόσο για την πολιτική όσο και για την ιατρική υγεία.

5. Η υγεία ως **δυνατότητα** είναι μια προσέγγιση που προήλθε από την καθημερινή ζωή των τεχνουργών στις ελληνικές πόλεις. Για τον Αριστοτέλη, η κίνηση ήταν η πραγμάτωση μιας δυνατότητας ή ικανότητας. Γι' αυτόν τον λόγο, η υγεία μπορεί να θεωρηθεί ως η προϋπόθεση της ικανότητας κάποιου να κινηθεί ή να επιτύχει έναν σκοπό. Όσο πιο υγιής είναι κάποιος, τόσο περισσότερες δυνατότητες και επιλογές έχει. Κατ' αυτή την έννοια, η Χίλντεγκαρντ της Βουργουνδίας όρισε την υγεία ως «γονιμότητα» (greenness, viriditas).¹ Ο Γερμανικός Ιδεολισμός θεωρούσε την υγεία ως ισοδύναμη της ελευθερίας του μυαλού. Στο πλαίσιο της στρατιωτικής θητείας, η υγεία σημαίνει την ικανότητα για μάχη, ενώ στην αγορά εργασίας, την ικανότητα για εργασία. Για τον Νίτσε, η υγεία ήταν η δυνατότητα για αύξηση, εμπλουτισμό και υπέρβαση. Γενικά, το να είναι κανείς υγιής, με την έννοια της διάθεσης υψηλών δυνατοτήτων, συναντάται στη μακροζωία, τον οπτιμισμό και την ευθυμία.

6. Υπό τον τίτλο της υγείας ως **υπερβατικότητας** μπορούμε να συμπεριλάβουμε όλες τις σχετικές θρησκευτικές, πνευματικές, μυστικιστικές ή ασκητικές προσεγγίσεις της υγείας. Για τον έλληνα φιλόσοφο Διογένη, η υγιέστερη ζωή και συμπεριφορά συνίστατο στον ασκητισμό. Η υγιέστερη κατάσταση της ψυχής για τους Στωικούς ήταν ένα είδος ψυχραιμίας (απάθεια), ενώ για τον Επίκουρο ήταν η γαλήνη του μυαλού (αταραξία). Ο Μάρκος Αυρήλιος επιδίωκε την ηρεμία του μυαλού (tranquillitas animi) διαμέσου του αυτοελέγχου. Στα πρώτα χριστιανικά χρόνια, το κίνημα «Christus medicus» θεωρούσε την υγεία ως την εγγύτητα στον Θεό, και οι άνθρωποι προσπαθούσαν να την κατακτήσουν με τη μίμηση της ζωής του Χριστού. Ο διάσημος πέρσης ιατρός και φιλόσοφος Αβικέννας ισχυρίστηκε ότι η ίαση της ψυχής είναι δυνατή μόνο μέσα από την κατανόηση. Στην Αναγέννηση προσπαθούσαν να κατακτήσουν το επονομαζόμενο «σώμα της χάριτος» διαμέσου μυστικιστικής επίτασης, και οι γυναίκες μύστες με χαρά υπέμεναν πόνο, βασανισμούς και αιμορραγίες, γιατί αυτά θεωρούνταν ως τα «βέλη του Χριστού» στο δικό τους σώμα, διαμέσου των οποίων θα έφταναν πιο κοντά σε εκείνον και θα μπορούσαν να γίνουν πνευματικά υγιείς.

7. Η υγεία ως **αυτονομία** δηλώνει πως η υγεία μπορεί να ερμηνευτεί ως το αποτέλεσμα συνειδητής αυτο-υπεύθυνης δράσης. Οι ρίζες αυτής της προσέγγισης μπορούν να ανιχνευτούν στην αρχαιότητα, όταν η υγεία θεωρούνταν αρετή (Αριστοτέλης, Κικέρωνας, Σενέκας),

δηλαδή ένα άμεσο αποτέλεσμα αυτοελέγχου και εγκράτειας. Σύμφωνα με τη φιλοσοφία της Αναγέννησης, η υγεία ήταν το αποτέλεσμα της σοφίας και της μόρφωσης του αρχηγού της οικογένειας (pater familias). Η υγεία θεωρούνταν το αποτέλεσμα της συμμόρφωσης σε μια συγκεκριμένη διατροφή (όπως στα πρώτα καθεστώτα της ισλαμικής κουλτούρας), η επιλογή μιας μοναχικής και αφοσιωμένης ζωής (vita solitaria et contemplativa, όπως στην περίπτωση του Πετράρχη), ή η αφοσίωση σε μια ηθική ζωή (Ούλριχ φον Χούτεν).

8. Η προσέγγιση που διαφέρει περισσότερο, συγκριτικά με όσες αναφέρθηκαν έως τώρα, είναι αυτή της **αιτιότητας**. Αναμφισβήτητα, από τα πανάρχαια χρόνια οι άνθρωποι στοχάζονταν και διενεργούσαν έρευνες σχετικά με την αιτιότητα, το ίδιο και στην ιατρική. Ο Γαληνός διαχώριζε τα υγιεινά, επιβλαβή, ή ουδέτερα αίτια (causae salubres, insalubres, neutrae). Επίσης, στην Αναγέννηση οι διάφορες μαγικές τεχνικές εμπεριείχαν μεγάλο βαθμό αιτιώδους λογικής. Μια εντελώς νέα μορφή προσέγγισης, ωστόσο, αναπτύχθηκε με την επιστημονική επανάσταση του 17ου αιώνα, όταν η αιτιοκρατική-μηχανική και ποσοτική σκέψη έγινε το βασικό μοντέλο της κατ' εξοχήν επιστήμης. Στην ιατρική, αυτό το είδος απλουστευτικού ορθολογισμού δεν γνώρισε μεγάλη πρόοδο έως τον 19ο αιώνα, αλλά από τότε και ύστερα έχει εκτοπίσει όλες τις άλλες προσεγγίσεις στο παρασκήνιο. Η προσέγγιση αυτή αυτοπεριορίζεται στη διερεύνηση των αλληλεπιδράσεων των υλικών δομών του σώματος. Υπό αυτό το πρίσμα, η υγεία θα ήταν κάτι σαν την πιο αποτελεσματική και οικονομική σειρά φυσικών δράσεων και χημικών αντιδράσεων.

9. Ως συνέχεια των μοντέλων της αιτιότητας και της αυτονομίας, οι κυβερνήσεις έλαβαν μέτρα για να επηρεάσουν την υγεία των πολιτών. Τον 18ο αιώνα ιδρύθηκε το κίνημα της **δημόσιας υγείας**, με ιατρική νομοθεσία, ιατρική οργάνωση και «ιατρική αστυνόμευση». Η εκπαίδευση στην ιατρική πλέον ήταν υποχρεωτική, και τυπώθηκαν ιατρικές οδηγίες για το ευρύ κοινό. Ο Καντ διακήρυττε την υγεία ως καθήκον, γιατί προάγει την ηθική. Το πολιτικό υπόβαθρο των νέων κυβερνητικών προσπαθειών για την υγεία, ωστόσο, ήταν χρησιμοθηρικό και εμποροκρατικό. Με βάση το ίδιο πνεύμα εισήχθησαν και άλλες νέες επιστήμες, όπως η κοινωνιολογία ως η «φυσική της κοινωνίας» (από τον Αύγουστο Κοντ) και η υγιεινή ως το «δόγμα της επιστήμης της υγείας» (του Μαξ φον Πεττενκόφερ). Στην Γερμανία, το πρόγραμμα σπουδών των ιατρών επίσης μεταρρυθμίστηκε νομοθετικά: από το 1861, οι εξετάσεις στη φιλοσοφία εγκαταλείφθηκαν και αντικαταστάθηκαν από εξετάσεις στις βιολογικές επιστήμες (tentamen physicum).

10. Ανέκαθεν, ωστόσο, εκτός των κυρίως προσεγγίσεων, υπήρχαν και δευτερεύουσες τάσεις. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα στη μεταμοντέρνα εποχή, όπου πληθώρα τάσεων συνυπάρχουν ταυτόχρονα. Στην ιατρική αγορά υπάρχει **πλουραλισμός** ή ευρεία ποικιλία εναλλακτικών προσεγγίσεων για την υγεία. Παρ' όλα αυτά, η καθεμία από αυτές έχει προέλθει από έναν συνδυασμό των βασικών μοντέλων που αναφέρθηκαν παραπάνω. Μπορεί να εμπνέονται από στοιχεία της κβαντικής φυσικής, τη συστημική θεωρία, τις θεωρίες του χάους, τη θεωρία της αυτοοργάνωσης, την αυτοποίηση κ.λπ., ενώ ανασυνδυάζονται ευρέως μεταξύ τους. Τόσο η ύπαρξη όσο και η έλξη που εξασκούν οι θεωρίες αυτές προς σημαντικό μέρος του πληθυσμού ίσως είναι ένα σημάδι ότι η απλή αιτιοκρατική-μηχανική σκέψη, που κυριαρχεί στην σημερινή ιατρική σκέψη, δεν εξηγεί επαρκώς διάφορα φαινόμενα της πραγματικής ζωής των ασθενών, αλλά και το πώς συλλαμβάνουν την έννοια της υγείας. Έτσι λοιπόν, τον 21ο αιώνα υπάρχει ακόμα η ανάγκη της προσφυγής και σε αυτά τα –φαινομενικά παρωχημένα– μοντέλα.

Η υγεία στα κείμενα του Χάνεμανν

Αντίθετα με εμάς, ο Σαμουήλ Χάνεμανν έζησε σε μια εποχή προτού η θριαμβευτική πρόοδος της επιστημονικής μεθοδολογίας στην ιατρική του 19ου αιώνα περιορίσει την τέχνη της ίασης σε συγκεκριμένο τρόπο σκέψης. Στην εποχή του ήταν ακόμα δυνατό για τους πρωταγωνιστές της ιατρικής να επωφεληθούν από ένα εξαιρετικά ευρύ πεδίο απόψεων. Για την ακρίβεια, οι επιστημονικές συζητήσεις εκείνης της περιόδου (Γερμανικός Ιδεαλισμός και Γερμανικός Ρομαντισμός) είναι γεμάτες από στοιχεία όλων των προσεγγίσεων που αναφέρονται εδώ. Επίσης, ο Χάνεμανν ήταν εξοικειωμένος με όλες αυτές.

1. Όσον αφορά την ιδέα της υγείας ως **αρμονίας**, είναι εύκολο να παραπέμψει κανείς στον γνωστό ορισμό του Χάνεμανν σχετικά με την ασθένεια, η οποία ορίζεται ως απορρύθμιση της ζωτικής δύναμης, ενώ παράλληλα η υγεία γίνεται αντιληπτή ως κατάσταση αρμονικού συντονισμού της ζωτικής δύναμης. Αντιστοίχως, σε πολλά σημεία στο *Όργανον της θεραπευτικής τέχνης* ο Χάνεμανν παραφράζει την υγεία με τον όρο «αρμονική πορεία της ζωής» (§ 9) ή «αρμονικό παιχνίδι της ζωής» (§ 16).

2. Η υγεία ως αποτέλεσμα του **αγώνα**, από την άλλη μεριά, είναι άλλη μια σταθερή ιδέα που διαπερνά τα κείμενα του Χάνεμανν από νωρίς. Περιγράφει πολλές παθογονικές επιρροές, έναντι των οποίων ο οργανισμός πρέπει να προστατεύσει τον εαυτό του. Το φάσμα εκτείνεται από τις σωματικές, κλιματικές και γεωγραφικές επιρροές, έως τις διανοητικές, συναισθηματικές και φανταστικές επιρροές και τους παθογόνους μικροοργανισμούς των οξέων και χρόνιων λοιμωδών ασθενειών. Καθώς στην εποχή του Χάνεμανν, τα βακτήρια, οι ιοί και τα περισσότερα πρωτόζωα ήταν άγνωστα, χρησιμοποιούσε λιγότερο σαφώς καθορισμένους όρους, όπως μεταδοτική μόλυνση, μίasma, ή απλώς «προσάναμμα της μόλυνσης». Σε κάθε περίπτωση, σύμφωνα με αυτήν τη σκοπιά, η αποστολή της ιατρικής είναι να βοηθήσει τους ασθενείς να ξεπεράσουν και να νικήσουν τους εχθρικούς εισβολείς, όπως στην περίπτωση της χολέρας.

3. Είναι ενδιαφέρον πως η άποψη του Χάνεμανν για την αλληλεπίδραση μεταξύ του οργανισμού και των παθογόνων παραγόντων (ή ουσιών με φαρμακολογική δράση) δεν περιοριζόταν σε μιαν απλή εναλλακτική επιλογή, όπως νίκη ή ήττα, αλλά συνεπαγόταν επίσης **διαλεκτικά στοιχεία**. Η έννοια της επιδείνωσης, για παράδειγμα, βασίζεται στην υπόθεση ότι μια (παροδική) χειροτέρευση των συμπτωμάτων δεν σημαίνει αναγκαίως και την επιδείνωση της κατάστασης της υγείας. Αντιθέτως, η αύξηση των συμπτωμάτων υπό την ομοιοπαθητική θεραπεία μπορεί να είναι σημάδι μιας διαδικασίας αποκατάστασης και τελικά να οδηγήσει σε καλύτερη κατάσταση υγείας σε σχέση με πριν. Το ίδιο ισχύει και για τις δοκιμές των ομοιοπαθητικών φαρμάκων (proving) οι οποίες, σύμφωνα με τον Χάνεμανν, έχουν ενδυνάμωτική δράση στην υγεία του δοκιμαστή (§ 141).

4. Παρά τα απελευθερωτικά κινήματα, όπως η Γαλλική Επανάσταση, ο **ιεραρχικός τρόπος σκέψης** ήταν ακόμα πολύ συνήθης στην εποχή του Χάνεμανν. Έτσι, στους ιατρικούς στοχαστές φαινόταν περισσότερο από λογικό πως η σχέση μεταξύ της πνευματοειδούς ζωτικής αρχής και του σώματος έπρεπε να ερμηνεύεται ως ιεραρχική τάξη – σε αναλογία με τη φεουδαρχία, τη μοναρχία ή τον μονοθεϊσμό. Πράγματι, ο Χάνεμανν φανταζόταν τη ζωτική δύναμη ως μια δύναμη που παρέχει τη ζωή και την τάξη, καθιστά δυνατή την αντίληψη, την αυτοσυντήρηση και το τελεολογικό ένστικτο. Εν συντομία, τη θεωρούσε τον αυταρχικό κυβερνήτη επί του πτωχού, απολύτως εξαρτημένου οργανισμού (§ 10). Κατ' αναλογία, η υγεία ορίζεται ως η απόλυτη κυριαρχία της ζωτικής δύναμης επί του υλικού σώματος (§ 9).

5. Τα κείμενα του Χάνεμανν δεν περιορίζονται σε στενά ιατρικά ζητήματα. Όλα τα βιβλία και τα άρθρα του συνήθως περιέχουν και σκέψεις περί φιλοσοφίας, ανθρωπολογίας και ηθικής. Σε συμφωνία με τους σύγχρονούς του, ο Χάνεμανν πίστευε στον υψηλό προσορισμό του Ανθρώπου, με την έννοια της κλήσης του σε επιδίωξη της πρακτικής, γνωσιακής και πνευματικής τελειότητας. Προς αυτόν τον σκοπό, η καλή υγεία χρησιμεύει ως εργαλείο, δηλαδή η υγεία θεωρείται δυνατότητα για ηθική και διανοητική ανάπτυξη.

6. Στενά συνδεδεμένη με την έννοια της υγείας ως δυνατότητας, είναι η ιδέα της υγείας ως **υπερβατικότητας**. Παρότι ο Χάνεμανν δεν ήταν κάποιος που εκκλησιαζόταν συστηματικά ή εξομολογούνταν δογματικά, ήταν θρησκευόμενος με μια ελεύθερη, ισορροπημένη έννοια. Σε συμφωνία με αυτό που ονομαζόταν «φυσική θρησκεία», καθώς και με τη μασονία (την οποία είχε ασπαστεί ως μέλος), ο Χάνεμανν έβλεπε την εξάσκηση της ιατρικής ως Θεία λειτουργία στον βωμό της αλθρείας και τον ιατρό προσκυνητή ως «άμεσα συνδεδεμένο με τον Δημιουργό του κόσμου». Ενώ διανοητικά και ηθικά ελαττώματα, όπως η νευρότητα, η τεμπελιά και η ισχυρογνωμοσύνη, εμποδίζουν την επίτευξη αυτού του στόχου, η υπέρβαση και τελειοποίηση της υγείας από επίπεδο σε επίπεδο, σε ανιούσα κατεύθυνση, είναι το κλειδί γι' αυτήν.

7. Ως παιδί του Διαφωτισμού, ο Χάνεμανν είχε κλίση προς την έννοια της **αυτονομίας**. Έτσι λοιπόν, εκτός από τα βιβλία του για τη θεραπευτική, έγραψε πολλά φυλλάδια και άρθρα για το ευρύ κοινό, προσπαθώντας να ενημερώσει, να εκπαιδεύσει και να διαφωτίσει σχετικά με την υγιεινή, τη διαίτολογία, και τον τρόπο ζωής. Προφανώς, η υγεία θεωρείται εδώ ως το αποτέλεσμα λογικής και αυτοκυριαρχούσας συμπεριφοράς.

8. Ζώντας στο σταυροδρόμι δύο ιστορικών εποχών όσον αφορά την ιατρική θεωρία, η σκέψη του Χάνεμανν ήταν σε ορισμένα σημεία ακόμα δεσμευμένη από παραδοσιακές ιδέες, ενώ σε άλλα επεκτεινόταν στα νέα επιστημονικά μοντέλα των **αιτιοκρατικών-μηχανιστικών ερμηνειών**. Ήδη από τα πρώτα του ιατρικά κείμενα αναφερόταν σε «ζωικές μηχανές», «κύρια ελατήρια» κλπ. Έως την τελευταία έκδοση των βιβλίων του, προσπάθησε να εξηγήσει τους μηχανισμούς της ίασης μέσω του νόμου των ομοίων, με την υιοθέτηση μιας ντετερμινιστικής αλληλεπίδρασης μεταξύ της υποτιθέμενης ζωτικής δύναμης και των φαρμακολογικών ουσιών. Στο τέλος, τροποποίησε τη φαινομενολογική προσέγγισή του σχετικά με τη λήψη του ομοιοπαθητικού ιστορικού για χάρη του δόγματός του περί μισμαμάτων τα οποία θεωρούσε πραγματική αιτία των χρόνιων νοσημάτων. Είναι προφανές ότι και ο αιτιοκρατικός τρόπος σκέψης ήλκυε τον Χάνεμανν.

9. Η **δημόσια υγεία** παίζει επίσης σημαντικό ρόλο στα κείμενα του Χάνεμανν, ιδίως στα πρώτα του χρόνια. Η γνώση και εμπειρία του σε επιδημιολογικά, ιατροδικαστικά και διοικητικά θέματα, δείχνουν έναν άνθρωπο που εμπνεύστηκε και κινητοποιούνταν από την ιδέα ότι η υγεία είναι παράγωγο των κοινωνικοοικονομικών συνθηκών, και επίσης θέμα πολιτικής απόφασης.

10. Από μια σχολαστική και συστηματική σκοπιά, δεν υπάρχει ούτε μία από τις έννοιες που αναφέρονται σε αυτό το άρθρο, η οποία να ξεχωρίζει εις βάρος μιας άλλης στα κείμενα του Χάνεμανν. Και ενώ τα πρώτα χρόνια στην ιστορία της ιατρικής, τα μοντέλα αυτά συχνά παρουσιάζονταν με έναν απόλυτο, καθαρόαιμο τρόπο, στην εποχή του Χάνεμανν ήταν σύνηθες να συνδυάζονται οι αρχές και οι μέθοδοι διαφόρων θεωρητικών προσεγγίσεων σε –περισσότερο ή λιγότερο– εκλεκτικά² σύστημα ιατρικής πρακτικής. Επίσης, ο Χάνεμανν, ο οποίος ήταν πρακτικός παρά θεωρητικός, δεν φοβόταν να επωφεληθεί του **πλουραλισμού** των εννοιών που αναφέρθηκαν παραπάνω (αρμονία, αγώνας, διαλεκτική, ιεραρχία, δυνατότητα, υπερβατικότητα, αυτονομία, αιτιότητα και πολιτική) – εφόσον αυτές αποδεικνύονταν χρήσιμα εργαλεία στην άσκηση της ιατρικής του.

Η υγεία στην Ομοιοπαθητική στις μέρες μας

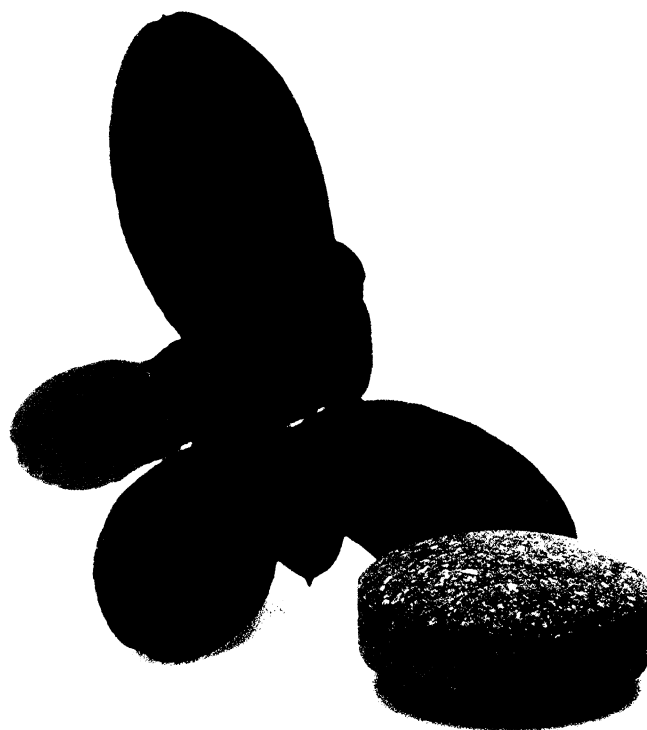
Όλα τα παραπάνω μοντέλα μπορούν να εντοπιστούν και στη σημερινή Ομοιοπαθητική – παρόλο που είναι αναμειγμένα σε διαφορετικές σχολές και τάσεις. Δεν θα αναφερθούμε αναλυτικά σε καθένα από αυτά, καθώς ένα γενικό σχόλιο αρκεί επί του παρόντος. Το γεγονός ότι ο Χάνεμανν ήταν δεκτικός σε όλες τις διαφορετικές προσεγγίσεις, προσφέρει μια γέφυρα από το δόγμα και τα κείμενά του στο σήμερα. Η μεταμοντέρνα Ομοιοπαθητική ταλανίζεται από το ότι είναι διασπασμένη σε πληθώρα νέων σχολών. Αυτό υποδεικνύει, ωστόσο, ότι οι ομοιοπαθητικοί γιατροί και επαγγελματίες του χώρου της υγείας ακόμα (ή περισσότερο από ποτέ) αγωνίζονται για μια γενική θεωρία της Ομοιοπαθητικής, η οποία θα τους (1) καθοδηγούσε στην άσκηση της Ομοιοπαθητικής, (2) θα εξηγούσε τι ακριβώς κάνουν και (3) θα ικανοποιούσε τις διανοητικές, ηθικές και πνευματικές ανάγκες τους. Καθώς οι γιατροί είναι κι αυτοί άνθρωποι, συχνά θέλουν να ικανοποιούνται και στα τρία επίπεδα. (Στη νέα γερμανική έκδοση του *Οργάνου*, αυτά τα τρία επίπεδα έχουν αποσυνδεθεί και διαχωριστεί, παρέχοντας έτσι σταθερή βάση για τη μελλοντική έρευνα).³

- Το πρώτο επίπεδο θα είναι το ευκολότερο να επιλυθεί. Η κρίση των διαφόρων πρακτικών συμβουλών, των γνωμικών και των οδηγιών, θα πρέπει να βασιστεί σε εμπειρικά αποτελέσματα, κλινικές μελέτες και εμπειριστатуμένη αξιολόγηση. Σε αυτό, περισσότερο απ' ό,τι σε οποιοδήποτε άλλο επίπεδο, θα ήταν δυνατό να επέλθει συναίνεση, να παρουσιαστούν στατιστικά στοιχεία, ή ακόμα και να μιλήσουμε για πράγματα όπως η πρακτική αλήθεια ή η αντικειμενικότητα.

- Το τρίτο επίπεδο, ωστόσο, το επίπεδο της μεταφυσικής, αφορά τις θρησκευτικές, φιλοσοφικές και ιδεολογικές πεποιθήσεις και ιδιοσυγκρασίες όλων. Όπως έχει δείξει η εμπειρία, είναι δύσκολο, αν όχι αδύνατο, να πειστεί κάποιος να τροποποιήσει, να αλλάξει ή να εγκαταλείψει την υποκειμενική άποψή του για τον κόσμο. Ακόμα και αποδείξεις ή επιστημονικά επιχειρήματα δεν φαίνεται να έχουν την παραμικρή τύχη απέναντι στη γνήσια ανθρώπινη φύση και στις προσωπικές πεποιθήσεις.

- Μεταξύ αυτών των άκρων βρίσκεται το τρίτο επίπεδο, το επίπεδο της εξήγησης ή της πραγματικής θεωρίας της ιατρικής. Αυτό είναι το πεδίο μάχης όλων των αναμορφωτών, θεωρητικών και ταξινομιστών στην ιστορία της ιατρικής. Σε αυτό το βασίλειο, μεταξύ των εμπειρικών ευρημάτων και των μεταφυσικών πεποιθήσεων, ωστόσο, δεν αναμένεται να υπάρχει ούτε απόλυτη αντικειμενικότητα, ούτε πλήρης υποκειμενικότητα, ούτε γενικός ντετερμινισμός, ούτε τύχη, ούτε απλή ομοιομορφία, ούτε πλήρης σχετικότητα. Πρόκειται για το ευρύ πεδίο των βιολογικών επιστημών, της φιλοσοφίας, της θεωρίας της επιστήμης κ.λπ. Και είναι αυτό το επίπεδο στο οποίο οι ιατροί, πρώτοι από όλους, πρέπει πρώτα να στοχαστούν πώς θέλουν οι ίδιοι να βλέπουν τους εαυτούς τους.

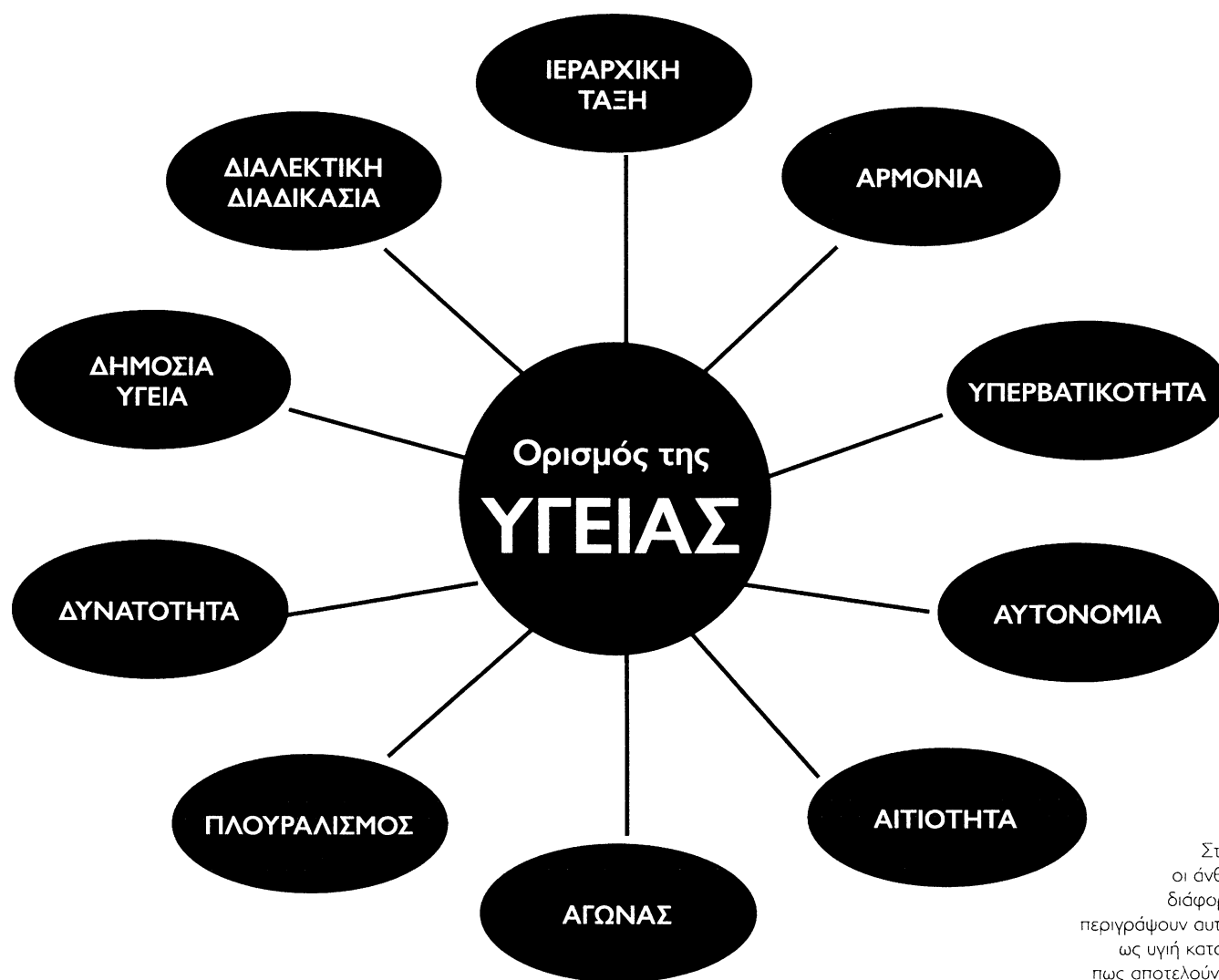
Κάποιοι θεραπευτές, με βάση τις προτιμήσεις τους, μπορεί να αποφασίσουν να περιορίσουν τα ενδιαφέροντά τους στην εφαρμογή πρακτικών κανόνων, σύμφωνων με τους νόμους στους οποίους εκπαιδεύτηκαν. Άλλοι μπορεί να επιδίδονται σε υψηλόφρονες υποθέ-

σεις, και έτσι να τείνουν να αγνοούν την εμπειρική πραγματικότητα των ασθενών τους. Ως πιο ισορροπημένη και πιο κατάλληλη για τους ακαδημαϊκούς ιατρούς, ωστόσο, θα ήταν μια ενδιάμεση θέση. Αυτό ωστόσο προϋποθέτει την ετοιμότητα των γιατρών να δεχτούν την πρόκληση, να ξεπεράσουν την πίστη στην κατοχή της απόλυτης αλήθειας και αντ' αυτού να υιοθετήσουν τη μέθοδο της κριτικής σκέψης. Έτσι, με τον στοχασμό, διαφορετικά μοντέλα για την υγεία μπορούν να μελετηθούν, να συνδυαστούν και να εξελιχθούν.

Μια τέτοια προσπάθεια απαιτεί αυτοκριτική και ενδοσκόπηση. Αντί της αφελούς πίστης στην πιθανότητα ότι θα καταφέρει κάποτε να σταθεί σε σίγουρο έδαφος ή απλά να προχωρήσει από την απροκατάληπτη παρατήρηση στην αξιόπιστη γνώση, ο θεωρητικός της ιατρικής πρέπει να γνωρίζει πως πάντα αρχίζει από υποθέσεις οι οποίες δεν μπορούν να αποδεικτούν με την απόλυτη έννοια, πως όλα τα συστήματα θα είναι πάντοτε ατελή και πως ποτέ κανείς δεν θα μπορέσει να γνωρίσει τι βρίσκεται πέρα από τα μοντέλα και τις θεωρίες μας. Αυτό που η κβαντική φυσική εδραίωσε τον 20ό αιώνα, ότι δηλαδή είναι θεωρητικώς αδύνατο για τους επιστήμονες να γνωρίσουν κάποτε τι βρίσκεται πέρα από τα μετρώμενα μεγέθη (δηλαδή πέρα από τα κύματα ή τα σωματίδια), ο Χάνεμανν το περιέγραψε με την ορθολογική γλώσσα της εποχής του, τονίζοντας συνεχώς ότι η ανθρώπινη γνωστική ικανότητα είναι περιορισμένη. Στηριζόμενος στον Καντ, ο οποίος όρισε επιστημολογικά τα όρια της αέρας, πρακτικής και τελεολογικής λογικής, ο Χάνεμανν προσπάθησε, όσο περισσότερο μπορούσε, να αποφύγει τις κενές έννοιες που δεν στηρίζονταν στην εμπειρία, καθώς και τον πεζό παραεμπειρισμό, χωρίς υποκείμενες θεωρητικές αρχές. Χωρίς αμφιβολία, η κύρια αποστολή του ήταν η εδραίωση ενός θεραπευτικού συστήματος και όχι η παρουσίαση μιας καθολικής θεωρίας της ιατρικής. Αυτό εξηγεί γιατί στην περίπτωση σύγκρουσης της εμπειρίας με μια συνεπή θεωρία χωρίς αντιφάσεις, η θεωρία αντιμετωπιζόταν ως παρακατιανή. Ας μην ξεχνάμε ότι ο Χάνεμανν δεν ήταν φιλόσοφος.

Στο πέρασμα των αιώνων, οι άνθρωποι χρησιμοποίησαν διάφορες προσεγγίσεις για να περιγράψουν αυτό που αντιλαμβάνονταν ως υγιή κατάσταση. Τελικά, φαίνεται πως αποτελούνται από συγκεκριμένους συνδυασμούς επαναλαμβανόμενων μοντέλων, αναλόγως με τις υποκειμενικές αρχές και πεποιθήσεις του κάθε ερευνητή.

Προοπτικές

Όλα τα παραπάνω θα πρέπει να ληφθούν υπόψιν όταν κάποιος προσπαθεί να αναπτύξει, να υπερασπιστεί και να προωθήσει την Ομοιοπαθητική στον 21ο αιώνα. Το να ισχυριζόμαστε ότι η Ομοιοπαθητική οδηγεί τους ασθενείς σε καλύτερη υγεία, αντί της καταπίεσης των συμπτωμάτων, είναι σίγουρα μια πολλά υποσχόμενη προσέγγιση, καθώς προκαλεί θετικούς συνειρμούς και μπορεί να συσχετιστεί με δημοφιλείς ή μοντέρνες ιδέες, όπως η αυτοϋπευθυνότητα, η ολιστικότητα και η salutogenesis.⁴ Ακόμα περισσότερο, μιας και προφανώς έγκειται σε μοντέρνες επιστημονικές προσεγγίσεις, όπως η συστημική θεωρία, η κυβερνητική και η σημειολογία, παρά στην Καρτεσιανή γραμμική-ντετερμινιστική και αιτιοκρατική-μηχανιστική σκέψη. Η ιδέα της συνεχούς προσπάθειας για τη βελτίωση της υγείας, η οποία μπορεί να διεγερθεί με τη χρήση φαρμακολογικών ουσιών, ωστόσο, θυμίζει στους μελετητές της ιατρικής ιστορίας, το δόγμα της υποκίνησης και της διέγερσης του Ιωάννη Μπράουν, που αποτέλεσε το αρχικό σημείο για τα επακόλουθα ιατρικά συστήματα που άντλησαν έμπνευση από τη φιλοσοφία του Σέλλινγκ για τη φύση. Ο Χάνεμανν ήταν πολέμιος όλων αυτών. Από τη δική του σκοπιά, επρόκειτο για μάταιες υποθέσεις οι οποίες οδηγούσαν σε αναποτελεσματική ή ακόμα και σε κακή άσκηση της ιατρικής.

Από την άλλη πλευρά, αν η ομοιοπαθητική πρακτική, σύμφωνα με τις αρχές του Χάνεμανν, αποδεικνύεται εξαιρετικό εργαλείο που κάνει τους ασθενείς ανθρώπους υγιείς, αυτό δεν σημαίνει ότι είναι το μοναδικό ή ότι μπορεί να εφαρμοστεί σε όλες τις περιπτώσεις. Αν λάβουμε υπόψη μας πόσο πολύπλευρος είναι ο άνθρωπος και τις αντίστοιχες θεωρίες και ειδικότητες που έχουν αναπτυχθεί, φαίνεται πολύ τολμηρό να ισχυριστεί κανείς ότι οι φυσιοθεραπευτές, οι ψυχολόγοι, οι κοινωνιολόγοι, οι φιλόσοφοι, οι θεολόγοι, οι πολιτικοί, οι καλλιτέχνες κ.ά. δεν μπορούν να προσφέρουν γνώση ή συμβουλές για καλή υγεία

– εφόσον, παράλληλα, ο ασθενής λαμβάνει το σωστό ομοιοπαθητικό του φάρμακο. Η δημιουργία αίσθησης συνεκτικότητας⁵ στο ανθρώπινο (η ουσία της salutogenesis) μπορεί να απαιτεί σωστή συνταγογράφηση, αλλά και επαυξημένη ανθρώπινη ικανότητα. Αν ένας ομοιοπαθητικός –πέρα από την επαγγελματική του κατάρτιση– συνέβαινε επίσης να είναι ειδικός και σε όλους τους άλλους τομείς, θα πλησίαζε πολύ στον ιδεατό θεραπευτή. Ωστόσο, αυτό δεν μπορεί να αναμένεται από τον μέσο ταλαντούχο άνθρωπο. Έτσι λοιπόν, η ιδέα της salutogenesis, με την έννοια της προαγωγής της υγείας, είναι μια ιδέα που η Ομοιοπαθητική θα έπρεπε να μοιραστεί με τις άλλες επιστήμες και τέχνες. Δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί ούτε αποκλειστικά, ούτε ως συνώνυμο.

Συνοψίζοντας, μπορούμε να πούμε ότι η ιστορική γνώση και η φιλοσοφική κρίση μπορεί να μας προφυλάξουν από τις παγίδες που κρύβουν οι κατηγοριοποιήσεις, αλλά και από το να ζητάμε πολλά από την Ομοιοπαθητική, έχοντας υπερβολικά φιλόδοξους στόχους. Αποτιμώντας τη σχέση μεταξύ Ομοιοπαθητικής και υγείας, θα πρέπει να είμαστε προσεκτικοί και να διατηρήσουμε τη δέουσα ισορροπία μεταξύ του ορθολογισμού και του ρομαντισμού, της παράδοσης και της τάσης για πρόοδο, της επιστήμης και της μεταφυσικής. ✿

Αναφορές

1. Viriditas: μία ιδιότητα της θεϊκής φύσης. Έχει μεταφραστεί με διάφορους τρόπους: φρεσκάδα, ζωτικότητα, γονιμότητα, καρποφορία ή ανάπτυξη. Χρησιμοποιείται ως μεταφορά για την πνευματική και σωματική υγεία.
2. Εκλεκτική ιατρική: παρόμοια με τη σύγχρονη βοτανοθεραπεία ή φυσιοπαθητική.
3. Hahnemann, Samuel, *Organon der Heilkunst*. Neufassung der 6. Auflage mit Systematik und Glossar von Josef M. Schmidt. München 2003; 2. Auflage München, Jena 2006.
4. Salutogenesis: ο όρος περιγράφει μια προσέγγιση η οποία εστιάζει σε παράγοντες που υποστηρίζουν την ανθρώπινη υγεία και ευεξία, και τον συσχετισμό τους σε παράγοντες που προκαλούν ασθένειες. Ο όρος Salutogenesis προέρχεται από δύο λέξεις. Τη λατινική λέξη Salute, που σημαίνει υγεία, και την ελληνική λέξη γένεση, που σημαίνει προέλευση.
5. Όρος που χρησιμοποιήθηκε από τον Αντονόφσκι, «sense of coherence» (SOC).